

Марина Ковинић
Факултет за пословне студије, Цон Незбит

ТРАНЗИЦИОНЕ ПРОМЕНЕ У ИНДУСТРИЈСКОМ СЕКТОРУ И МОГУЋНОСТИ РЕИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈЕ У СРБИЈИ

Анстракт: У Србији је процес транзиције започео пре више од двадесет година, да би резултати у облику јачања приватног сектора, развоја предузетништва, јаке конкурентности, изостали у обиму у коме су били очекивани. Сама транзициона путања испоставила се погрешном, састављеном из грешака и лоших одлука. Потребно је дефинисање тога што се жели постићи транзицијом и све снаге усмерити на остварење тако одређеног циља. Урађена Стратегија идустиријског развоја, допринела би реиндустријализацији, правилном распореду капацитета у земљи, како би се постигла већа запосленост. Потребно је и привлачење инвестиција, било да је реч о домаћим или страним улагачима.

Кључне речи: транзиција, индустрија, реиндустријализација, запосленост, инвестиције

Увод

Транзиција подразумева поступак претварања социјалистичких привреда у тржишне. Економска криза у Србији је наступила већ осамдесетих година када је престао раст друштвеног производа из седамдесетих година. Дуги низ година, Србија је била назадована лошим економским и политичким одлукама тако да се у једном тренутку нашла уназађеном најмање педесет година.

Индустрија се сматра покретачем економије једне земље тако да је од изузетног значаја да индустрија земље у транзицији допринесе расту привреде и економском напретку. Да би отклонили остатке социјалистичких размишљања, потребно је да политика буде усмерена на то да се повећањем развоја свих привредних грана покренула здрава конкуренција.

Да би индустрија Србије постала конкурентна на страном тржишту, потребно је да се примени нова стратегија и модел даљег развоја индустрије, јер је садашња индустријска активност испод могућности којима располаже Република Србија. Стратегија убрзане реиндустријализације мора дефинисати стратегију јачања индустријског извоза на средњи и дуги рок.

Главни елемент реформи у земљама у транзицији, па и у Србији, је стварање нове привредне структуре кроз процес приватизације, реструктурирања и модернизације привреде.

Приватизација се, у процесу транзиције ка тржишној привреди, сматра највећим кораком у овом процесу. Да би се успоставила адекватна привредна структура, потребно је технолошки унапредити привреду и структурно изменити индустрију. Сврхом приватизације индустријских предузећа сматрало се повећање ефективности и продуктивности индустрије, њено реструктурирање, повећање производње, запослености и извоза.

Радом је приказано схватање транзиције из угла аутора, стечено истраживањем литературе, не би ли се на тај начин појасниле могућности реиндустријализације у Србији.

Транзиција, појам и дефинисање

Транзицијом се сматра процес који захвата она друштва чија се привреда заснивала на државном облику власништва и где је постојао монопол државе на тржишту. Економска транзиција и прелаз на либералан тржишни систем обично долазе заједно са политичким променама и сменом ауторитарног режима који је контролисао тржишне процесе и давао бенефиције оним гранама привреде које је сматрао кључним за развитак земље²⁰.

Сам процес транзиције доводи до тога да се мења положај многих друштвених група у земљи. Пре свега, процес трансформисања командне привреде у тржишну привреду утиче на положај радника у великој мери. У земљама које пролазе кроз транзицију опада индустријска производња самим гашењем државних предузећа. Константно незадовољство отпуштених радника и њи-

²⁰ <https://ouniverzitet.wordpress.com/>, (10.05.2018.)

хових породица, доводи до политичких преврата. Промене режима у условима транзиције су учестала појава тако да та подручја постају високо ризична за инвестирање. Политичка нестабилност и социјални немири утичу на изостанак дотока страних инвестиција и капитала који оне доносе са собом.

Да би се успешно спровеле реформе у јавном сектору потребан је велики напор од стране владајућег режима. Поред тога, потребно је активно учешће послодаваца, синдиката, професионалних удружења, невладиних организација и других потенцијалних учесника у променама. Као приоритет издваја се обавештеност јавности која је добијала информације само од режимских гласила, тако да прави увид у економију није ни имала. Ово је потребно ради успостављања квалитнијег дијалога, а самим тим и доношења правих закона.

Потреба је успоставити и социјални дијалог са становништвом из разлога прихватања нове законске регулативе и успостављања правног поретка у држави. Социјални дијалог укључује све облике преговора, консултација или размене информација између представника владе, послодаваца и радника о темама од заједничког интересовања. Овакав дијалог неопходан је у транзиционим земљама, зато што су таква друштва још увек подложна политичким и економским турбуленцијама, а грађани посматрају сваки потез новог владајућег режима са великом опрезношћу.

Свака нова власт, у процесу транзиције, има као основни задатак борбу са лошим наслеђем претходних режима што је резултирало недостатком страних инвестиција и приливом иностраног капитала. Пошаста које оставља претходна власт су непотизам, корупција, намети, лоше правосуђе и слично. Свака земља у транзицији наилази на ову врсту проблема. Највећи је напор на отклањању ових неправилности у земљама где се ово дубоко укоренило. Србија спада у ову групу земаља, тако да је процес транзиције и дуг и напоран по становништво највише. Колико ће успешно једна земља проћи кроз процес транзиције, умногоме зависи и од њене историје, политичке културе, степена образовања становништва и од пута који економија изабере за промене. Социјалистичке земље су се држале два пута, и то: брзе тран-

зиције која је деловала као шок на систем и стратегије постепеног прилагођавања реформама.

Транзиција у Србији

Економска криза у Србији је наступила већ осамдесетих година када је престао раст друштвеног производа из седамдесетих година. Проблема је било око спољних дугова које је требало отплатити као и негативних ефеката самоуправљачког рада.

Као прве реформе јављају се макроекономска стабилизација, либерализација цена и спољне трговине, а касније долази и приватизација и пореска реформа. До планиране санације банака се није стигло. Дошло је до дестабилизације плата и фискалних расхода, девалвације и до растурања државе где су све републике отишле својим путем.

У Србији је током деведесетих година дошло до пада друштвеног производа, смањења запослености, техничког назадовања, обезвредњених зарада, пораста сиве економије, криминала. Са распадом државе дошло је и до санкција и ратова што је још више назадовања условило, хиперинфлације, непостојања производње. Са ликвидацијом хиперинфлације дошло се до тога да је подмирење основних потреба становништва једини циљ економије у то време. Банке и реални сектор падају под контролу државе и дати су им задаци који су довели до краха банкарског сектора. Присвајање и продаја у бесцење државних предузећа је цветало. Девизно тржиште није било дозвољено јер је то радила држава. Са укидањем санкција дошло је до благог раста друштвеног производа али недовољног јер се цео период посматра као период стагнације. Долази и до бомбардовања крајем деведесетих које доводи до тога да држава остаје без инфраструктурних, индустријских и цивилних објеката који су били обележени као циљеви НАТО авијације. Ионако економски нестабилна, Србија остаје опустошена. После незнатног напретка смањује се учешће индустрије у производњи и грађевинарства док се повећава прољопривредна производња и енергетика. Са овим кретањима, индустрија се враћа на ниво на коме је била пола века раније.

Са петооктобарским променама долази до понављања приче о приватизацији, установљењу курса динара, овога пута реалнијег, смањења царинских дажбина.

У зависности од земље у којој се спроводи, транзиција је различита док су неке сличности ипак неизбежне. Те сличности су смањење производње на почетку који прати изразито сиромаштво.

Либерализација цена, спољне трговине и пословања у целини крајем 2000. и почетком 2001. године само је укинула непотребне регулације, као и широко формално и неформално администрирање од стране владе и владајуће партије, што је чак позитивно деловало на производњу. Укидање непотребних регулација, односно државних интервенција резултира повећањем економске активности.

Макроекономска стабилизација такође је донела унапређење пословног амбијента и омогућила раст. Знатан прилив спољне финансијске подршке (3,2 милијарде евра у периоду октобар 2000. - крај 2004. године) ипак је подстакао домаћу производњу, мада се приличан део прелио у увоз. Након победе демократских снага уклоњене су и последње, финансијске, санкције према Србији, што је такође позитивно деловало на привредну активност. Почетак стварне транзиције није донео разлоге за пад производње, већ, напротив, за њен раст.

Основна препрека транзицији у Србији је у заосталим схватањима становништва, као што је то схватање да предузећа постоје да би запослени примали плате и топле оброке, да је држава одговорна уколико је исплата зарада нередовна или уколико неко изгуби посао, као и да сваки становник Србије поседује права на разне бесплатне услуге и слично.

Ово је настало као последица дугогодишњих испразних обећања политичара. Људи су имали погрешну слику о томе да не треба да одговарају уколико направе штету у предузећу и да је немогуће да дође до казне или отпуштања што би била реална последица неодговорности према раду и радном месту. Још увек има оних који у јавној администрацији сматрају да су заштићени од закона и да могу да се понашају бахато само захваљујући непотизму који их је довео на то радно место. Ипак је корен свих проблема у самим људима који нису навикли да заслуже своја примања.

Индустријски сектор у транзицији

Индустрија се сматра покретачем економије једне земље тако да је од изузетног значаја да индустрија земље у транзицији допринесе расту привреде и економском напретку. Да би отклонили остатке социјалистичких размишљања, потребно је да политика буде усмерена на то да се повећањем развоја свих привредних грана покренула здрава конкуренција. По распаду социјализма, долази до тежње уласка у Европску унију и испуњавања одређених критеријума за приступ. Све државе које су прошле кроз процес транзиције, користиле су различите мере индустријске политике мада постоји и скуп мера који је заједнички сви земљама.

Главни задатак економске политике у транзиционим земљама било би тотално промењено функционисање привреде од оног у социјализму. Циљ индустријске политике је стварање услова за трајан и брз раст привредних грана које ће допринети укупном економском расту, а као мере индустријске политике наводе се:

- политика инвестиција,
- политика избора и подстицања технологије,
- политика подршке страним директним инвестицијама,
- политика међународне трговине и међународне кооперације,
- политика подршке и помоћи секторима и фирмама које су у кризи, а које нису за ликвидирање,
- политика подршке брзо растућим гранама,
- политика према инфраструктурним гранама,
- политика помоћи малим и средњим предузећима,
- политика унапређења тржишта радне снаге кроз обуку и преквалификације,
- регионална политика,
- политика заштите човекове животне средине.

Иако бивше социјалистичке земље теже приступу Европској унији, требало би да обрате пажњу на то да је индустрија сваке земље специфична и тако прилагоде приступни период. Општи концепт индустријске политике земаља у транзицији се заснива на конкурентности и иновативности индустријских сектора, као и на развијању сопственог оквира индустријске политике.

Индустријски сектор у транзицији у Србији

Да би индустрија Србије постала конкурентна на страном тржишту, потребно је да се примени нова стратегија и модел даљег развоја индустрије, јер је садашња индустријска активност испод могућности којима располаже Република Србија. Стратегија убрзане реиндустријализације мора дефинисати стратегију јачања индустријског извоза на средњи и дуги рок. Уколико не дође до јачања индустријског извоза није могуће ни очекивати излазак из економске кризе у којој се земља налази. Тако посматрано, потребна је знатно већа подршка развоју малих и средњих предузећа, али и развоју неколико крупнијих индустријских предузећа. Исто тако, морају бити конкретизоване мере макроекономске и развојне политике којима би био омогућен излазак из садашњег неповољног стања индустрије и укупне привреде. Од посебног значаја је повећање техничко-технолошке опремљености индустрије, која се не налази на завидном нивоу. Индустријска опрема је у Србији у великом степену отписана.

Индустријски капацитети захтевају техничко-технолошку модернизацију, реконструкцију или ревитализацију²¹.

Процес приватизације индустријских предузећа у Србији имао је веома мали економски ефект на кретање индустријске производње и бруто домаћи производ индустрије у протеклој деценији. Приходи од приватизације нису били усмерени на оживљавање индустрије и привреде, већ су одлазили директно у текућу потрошњу. У индустрији Србије владало је некоришћење капацитета.

У великом броју делатности јавља се низак или недовољан степен коришћења капацитета, а навише у: металској, електро, текстилној, кожарској, дрвној и др. Капацитети се у делу грана прерађивачке индустрије користе и испод трећине.

Како долази до бројних проблема у виду мале производње, неискоришћености капацитета, минималног извоза и ниске профитабилности, долази и до лошег финансијског резултата.

²¹ Шојић, М. (2014), Индустрија Србије (1990-2013), Могуће стратегије развоја Србије, САНУ, Београд, стр.287.

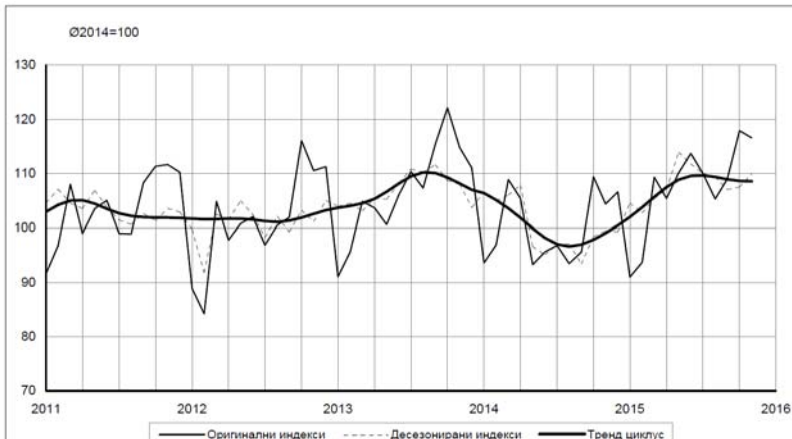
Део индустријске производње је изгубио ранија инострана тржишта на подручју Европске уније тако да је портребан огроман напор да се земља врати на та тржишта. Још већим проблемом сматра се и губитак домаћег тржишта, услед конкуренције стране робе, након убрзане либерализације домаћег тржишта и снижавања царинских стопа на увозне производе и услуге, без потребних припрема за увођење оштрих мера.

Индустријска мапа Србије

Слика 1. Индустријска мапа Србије
Извор: <http://www.politika.rs/> (20.05.2018.)

Индустријска мапа обухвата највеће произвођаче у Србији.

Слика 2. Индекси индустријске производње у Србији у периоду (2011-2016)

Извор: Привредна комора Србије

Металски и електро сектор почињу полако са годинама да губе на првобитној снази да би осамдесетих година са свог максимума дошли до успоравања и пада производње. Узроци оваког стања у привреди су неефикасна приватизација, реструктурирање, технолошка застарелост, учешће сиве економије, дугови, слабљење инвестиција и друго.

У исто време долази до релативно високог пада запослености који води сиромаштву грађана.

Подаци којима располаже Републички завод за статистику показују да је у прва три месеца 2018. године број запослених 2.092.220 људи, што је повећање у односу на 2017. годину за 3,3%.

Највише запослених до посла је дошло у привредним друштвима, задругама и предузећима и то у Београдском региону највише. По гранама индустрије посматрано, у прерађивачкој индустрији је највећи број лица пронашао посао, следе администрација и помоћни послови, док јавни сектор, услед забране запошљавања, бележи пад запослених.

Кретање стопе запослености и незапослености становништва старости више од 15 година

(од 2014. до 2017. године у процентима)

Слика 3. Запосленост у Србији у периоду 2014-2017. године
Извор: Републички завод за статистику

Поред веома ниске индустријске производње, за разлику од осталих транзиционих економија, прерађивачка индустрија Србије је за девет транзиционих година изгубила 47% индустријских радника, тако да је крајем марта 2010. године у прерађивачкој индустрији било запослено око 320.000 радника.

Анализа транзиционе индустријске продуктивности сасвим јасно диференцира успешне транзиционе економије од оних код којих структурне промене у привреди нису ишле ка средње-технолошким и високо-технолошким гранама. У групу успешних транзиционих привреда спадају економије Словеније, Чешке, Словачке и Мађарске, док се у другој групи налазе све транзиционе привреде Југоисточне Европе.

У ниско и средње технолошки ниским подсекторима запослено је 75% радника, ради 90% предузећа и остварује се 76% БДВ²².

Реиндустријализација у Србији

Србија располаже битним ресурсима од којих данас многи остају неупотребљени. Искоришћавање оваквих ресурса потпомогнуто финансијском инјекцијом из банкарског сектора може да доведе до производње веће количине разменљивих добара и услуга које иду у извоз. Стратешко опредељење за извоз и супституцију увоза битно утиче на стање девизног рачуна те, у коначном, на стање привреде. Индустријске гране из компаративног и конкурентског миљеа у којима Србија има предности које би имале нове привредне субјекте који ће производити за извоз су најбитнији извор девиза за Србију и знатно су боља варијанта стицања девиза у поређењу с неким алтернативним начинима (приватизација, кредити од међународних организација и сл.). Способност домаћег извоза за инострана тржишта је ограничена његовом структуром. Србија извози махом производе из примарног сектора јер секундарни сектор објективно има мало шта да понуди за конкурентну међународну размену. Да би се повећао извоз производа виших фаза прераде на инострана тржишта потребно је увести и спровести адекватне мере које стимулишу извоз (на пример, улагање у научноистраживачки рад).

Привредна комора Србије је објавила²³ да је индустријска производња у сектору рударства већа за 2,6 одсто у периоду

²² Реструктурирање и увозна оријентација привреде, Посткризни модел раста и развоја Србије 2011-2020.

²³ Билтен Привредне коморе Србије за 2017. годину, стр.13.

јануар-новембар 2017. године, у односу на исти период 2016. године, док је само у новембру 2017. године у поређењу са истим месецом 2016. године порасла 5,0 одсто. У сектору прерађивачке индустрије већа је за 6,8 одсто у првих једанаест месеци 2017. године, у односу на исти период 2016. године, док је у једанаестом месецу 2017. године у поређењу са истим месецом 2016. године порасла 8,2 одсто. У периоду јануар-новембар 2017. године у поређењу са истим периодом 2016. године, највећи раст производње забележен је у производњи непоменутих машина и опреме (44,2 одсто), раст од 11,4 одсто регистрован је у производњи електричне опреме, и од по 11,2 одсто у производњи основних метала и производњи металних производа, осим машина, док је пад забележен у производњи осталих саобраћајних средстава (-4,1 одсто). Само у новембру 2017. године, највећи пад у односу на исти месец 2016. године бележе производња осталих саобраћајних средстава (-30,8 одсто) и производња рачунара, електронских и оптичких уређаја (-28,5 одсто). Највећи раст у наведеном месецу забележила је производња непоменутих машина (38,7 одсто).

Према процени Републичког завода за статистику²⁴, стопа ре-алног раста бруто домаћег производа у 2017. години износи 1,9 одсто, што је значајно ниже од првобитне пројекције Владе Републике Србије од 3,0 одсто. Србија је остварила нижу стопу раста у поређењу са просеком региона Западног Балкана, Европске уније и на глобалном нивоу. Слабија привредна активност је последица: неповољних временских услова што се одразило на производни сектор, пораста спољнотрговинског дефицита као негативне компоненте бруто домаћег производа, као и ограничене потрошње услед мера фискалне консолидације. Према „Фискалној стратегији за 2018. годину са пројекцијама за 2019. и 2020. годину“ очекује се да стопа раста у 2018. години буде 3,5 одсто, док је Светска банка у свом последњем извештају проценила увећање привредне активности Србије за 3,0 одсто. Према последњим расположивим подацима Републичког завода за статистику, реални раст бруто домаћег производа у трећем кварталу

²⁴ <http://www.stat.gov.rs/>, (14.05.2018.)

2017. године, у односу на исти период прошле године, износио је 2,1 одсто. Индустриска производња је у 2017. години, према процени Републичког завода за статистику, порасла за 3,9 одсто (раст у 2016. години износио је 4,7 одсто). Према последњим доступним подацима, у периоду јануар-новембар 2017. године у односу на исти период 2016. године, значајан позитиван раст остварен је у сектору прерађивачке индустрије (6,8 одсто), највише у областима: прерада дрвета и производи од дрвета, осим намештаја (16,0 одсто), производња хемикалија и хемијских производа (15,7 одсто), производња текстила (14,6 одсто).

Са друге стране, сектор снабдевања електричном енергијом, гасом, паром и климатизација је остварило значајан пад од 6,8 одсто. Према процени Републичког завода за статистику, посматрајући у еврима, у 2017. години стопе раста извоза и увоза робе су износиле 13,0 и 14,2 одсто, респективно. Услед више стопе раста увоза порастао је спољнотрговински дефицит за 18,6 одсто, што је такође утицало на пад покривености увоза извозом (за 0,8 процентних поена). Промена тренда у спољној трговини се може објаснити апресијацијом динара, односно порастом вредности. Истакање девиза из земље због увоза се може зауставити супституцијом увоза, тј. производњом домаћег производа који ће подмирити потребе људи уместо да то чини страни производ. Међутим, овде треба истаћи момент који по својој природи није чак ни економски него социолошки или чак психолошки. Због вишедеценијског урушавања система вредности у нашој земљи становништво, а посебно оно млађе, живи у уверењу да све што иоле има предзнак страног у нашој земљи јесте супериорније у односу на домаће. Треба тежити ширењу сазнања о квалитетима које српски производи имају и њиховом промовисању пре свега у самој Србији²⁵.

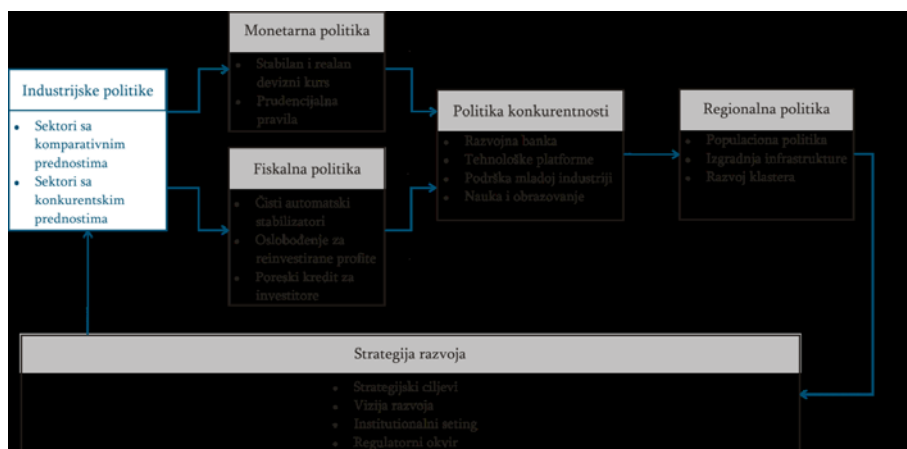
²⁵ Лазић, Б. (2014), Извоз, супституција увоза, банкарска политика и реиндустријализација Србије, Могуће стратегије развоја Србије, САНУ, Београд, стр. 801.

Платформа за вођење економске политике

Нове индустријске политике се одређују за приоритетне секторе, а у њих спадају²⁶:

- сектори са компаративним предностима и
- сектори са конкурентским предностима.

У вођењу економских политика, индустријске политике су прве док за њима следе монетарне и економске. Индустријске политике и макроекономске политике су у вези са осталим политикама као што су политика регионалног развоја, популациона политика и политика конкурентности.

Слика 4. Нова концепцијаска платформа у вођењу економске политике ²⁷

Индустријске политике су водеће код новог приступа вођења економске политике са задатком раста производње у секторима разменљивих производа што би довело до пораста извоза, а самим тим и смањења увоза.

Да би се ово остварило код сектора електричне енергије, главне мере биле би: политика цена заснована на начелу пуних

²⁶ Радна група за реиндустријализацију, Нацрт стратегије реиндустријализације Србије, Београд, стр. 12.

²⁷ Исто, стр.12.

трошкова, избор стратешких партнера, корпоративно управљање у јавним предузећима и економски подстицаји за развој нових и ефикасних енергетских технологија. Корпоративно управљање требало би да обезбеди ефикасно и етичко вођење јавних предузећа.

Индустријске промене

Главни елемент реформи у земљама у транзицији, па и у Србији, је стварање нове привредне структуре кроз процес приватизације, реструктурирања и модернизације привреде.

Приватизација се, у процесу транзиције ка тржишној привреди, сматра највећим кораком у овом процесу. Да би се успоставила адекватна привредна структура, потребно је технолошки унапредити привреду и структурно изменити индустрију. Сврхом приватизације индустријских предузећа сматрало се повећање ефикасности и продуктивности индустрије, њено реструктурирање, повећање производње, запослености и извоза. Међутим, ови циљеви нису испуњени. Највећи допринос овоме даје чињеница да и поред неких позитивних резултата и успеха у приватизацији, овај процес је индустријска предузећа ставио у тежак положај. Осим тога, средства од приватизације нису адекватно и довољно преусмерена у инвестиције, кредитирање развојних и извозних пројеката индустрије и реструктурирање и ревитализацију носилаца индустријског развоја у претходном периоду, већ су ишла директно у потрошњу. Веома лако је прелажено преко приватизација предузећа од националне важности, или приватизација које у себи носе развојне ефекте за целу индустрију. Међу приватизованим предузећима налазе се и она која су успешно пословала, сада послују још боље, али и оних које су нови власници довели до ликвидације. У прилог овом иде и проценат раскинутих приватизација сроведених од 2007. до 2010. године. Укупно је поништено 30,7% уговора о приватизацији предузећа која су продата на аукцијама, 23% тендерима, и 28,7% на тржишту капитала²⁸.

²⁸ Продата, непродата предузећа и раскид уговора (2010) Агенција за приватизацију РС.

Чињеница је и да није избегнута ванинституционална приватизација и пласирање домаћег капитала сумљивог порекла, обезбеђено веће учешће малих домаћих власника капитала и инвестиционих фондова. Највећи део предузећа је приватизован, али далеко од тога да је процес приватизације завршен. Српску индустрију чине неконкурентном и предузећа која су остала да се приватизују. Следи приватизација јавних (и комуналних) предузећа, која имају велики значај за функционисање индустрије. Завршетак приватизације један је од предуслова за окончање транзиције привреде, унапређење привредног амбијента и успостављања одрживог и стабилног раста индустрије²⁹.

Тренутно ни једна стратегија економског опоравка у Србији не даје видљиве и одрживе квалитативне резултате у индустријској производњи, па и хемијској индустрији. Када је крајем 2010. године Влада Србије донела (за сада једину званично усвојену, али незванично одмах напуштену) „стратегију“ под насловом Посткризни модел економског раста и развоја Србије 2011–2020³⁰, рачунало се изнад свега на далеко боље будуће резултате реалног сектора, пре свега индустријске и пољопривредне производње, енергетике, рударства,... као и на реализацију повећања производње у циљу извоза.

Међутим, тренутно се више не говори о нумеричким пројекцијама тог документа, у коме је претпостављен просечни годишњи раст индустријске производње чак од 6,8%, за читаву деценију. Уместо тога остаје опора истина да бруто домаћи производ Србије у 2012. није достигао преткризни ниво из 2008. године, као и да је индустријска производња у Србији на самом почетку претрпела најтежи „удар“ кризе са падом од 12,6% у 2009. години у односу на претходну, онда минорни раст током наредне две године, и коначно поновни пад у 2012. за 2,3%.

²⁹ Мићић, В., Зеремски, А. (2010) Деиндустријализација и реиндустријализација привреде Србије, Економски факултет Крагујевац, Економски факултет Београд

³⁰ Стаменковић, С. Посткризни модел економског раста и развоја Србије 2011–2020, УСАИД и Фонд за развој економске науке Економског факултета, Београд

Државној управи земље, привреди и грађанима очигледно тек предстоје праве стратешке одлуке и тешке мере ради опоравка реалног сектора и реиндустријализације економије, у мери у којој је то могуће³¹.

Процес приватизације са свим својим програмима реструктурирања, модернизације и реорганизације у Србији није резултирао у складу са очекивањима иако је приватизација била неопходна.

Оно што је преостало од квалитетне индустрије пролазило је тешким путем приватизације и новог тржишног прилагођавања. Србија је у свему каснила, па и у приватизацији, где су, већински приватизоване углавном успешне компаније које се баве производњом дувана, пива, цемента, уља, минералне воде,... и само мали део тзв. тешке индустрије.

Закључак

Транзиција у којој се наша земља подстакла је негде више или мање драматичне промене у вођењу текуће економске политике. Најважније је да се одустало од принципа неограничене слободне конкуренције и такође привремено или трајније повећање државне интервенције у привреди. Они који се баве креирањем економске политике широм света, предузели су мере подстицања тражње. После периода вођења економске политике, са циљем одржања ценовне стабилности, водеће место поново су добили производња, извоз, незапосленост и сиромаштво.

Транзиција која је потресла све социјалистичке земље само је убрзала настанак и продубила српску економску кризу, са којом би се наша економија суочила, пре или касније, чак и да није било светске економске кризе. Србија није искористила на оптималан начин прилив страног капитала, да изгради и побољша своје институционалне, развојне и опште привредне перформансе, које би помогле да спремније дочека кризу и смањи њен разоран утицај.

³¹ Ђукић, П. (2013) Могућности опоравка хемијске индустрије Србије у светлу одрживог развоја, Београд

Дуг временски период који је пратила приватизација само је довео до повећања незапослености и стварања сиромаштва захваљујући неадекватно приватизованим поступцима. Уз одговарајуће економске мере поновна индустријализација је могућа уз директан прилив страних инвестиција.

Литература

1. Ђукић, П. (2013) *Могућности опоравка хемијске индустрије Србије у светлу одрживог развоја*, Београд
2. Лазић, Ђ. (2014), *Извоз, супституција увоза, банкарска политика и реиндустријализација Србије*, Могуће стратегије развоја Србије, САНУ, Београд
3. Мијатовић, Б. (2005) *Општи преглед транзиције у Србији, Четири године транзиције у Србији*, Центар за либерално-демократске студије, Београд
4. Мићић, В., Зеремски, А. (2010) *Деиндустријализација и реиндустријализација привреде Србије*, Економски факултет Крагујевац, Економски факултет Београд
5. Стаменковић, С. *Посткризни модел економског раста и развоја Србије 2011-2020*, УСАИД и Фонд за развој економске науке Економског факултета, Београд
6. Црнобрња, М (2007) *Економија транзиције*, ФЕФА, Београд
7. Шојић, М. (2014), *Индустрија Србије (1990-2013)*, Могуће стратегије развоја Србије, САНУ, Београд

Извори

1. Билтен Привредне коморе Србије за 2017. годину
2. Нацрт стратегије реиндустријализације Србије, Радна група за реиндустријализацију, Београд
3. Продата, непродата предузећа и раскид уговора (2010) Агенција за приватизацију РС
4. Реструктурирање и увозна оријентација привреде, Посткризни модел раста и развоја Србије 2011-2020.
5. <http://www.stat.gov.rs/>, (14.05.2018.)
6. <https://ouniverzitet.wordpress.com/>, (10.05.2018.)
7. <http://www.politika.rs/> (20.05.2018.)

SUMMARY
Marina Kovvinic

**TRANSITIONAL CHANGES IN INDUSTRIAL SECTOR AND
REINDUSTRIALIZATION OPPORTUNITIES IN SERBIA**

In Serbia, the transition process began more than twenty years ago, so that the results in the form of strengthening the private sector, the development of entrepreneurship, and strong competitiveness would be missed to the extent they were expected. The transitional path itself turned out to be wrong, made up of mistakes and bad decisions. It is necessary to define what is meant to be achieved by transition and to focus all forces on achieving such a specific goal. The Strategy for Identist Development developed, would contribute to reindustrialization, the proper allocation of capacities in the country, in order to achieve higher employment. It is also necessary to attract investments, whether domestic or foreign investors.

***Key words:** transition, industry, reindustrialization, employment, investment.*